

Діденко О. М. – аспірант кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2279-947X>

Ідеологічні гарантії права обирати та бути обраним до органів публічної влади: питання теорії та практики

*Метою статті є здійснення аналізу системи гарантій права обирати та бути обраним до органів державної влади й органів місцевого самоврядування, зважаючи на чинні ідеологічні гарантії. Це спричиняє виконання низки завдань, а саме: на підставі доктринального аналізу розкрити підходи до виокремлення ідеологічних гарантій у системі чинних гарантій прав і свобод людини та громадянина; виокремити їхню особливості з огляду на положення ключових нормативно-правових актів України в зазначеній сфері; визначити їхню роль і значення для розвитку виборчого права, належного функціонування виборчої системи України. **Методологічну основу** статті становить комплекс різноманітних методологічних підходів і методів дослідження: діалектичний, антропологічний, аксіологічний, історичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, герменевтичний, соціологічний та інші методи. **Наукова новизна.** Вивчення ідеологічних гарантій права обирати та бути обраним до органів державної влади й органів місцевого самоврядування засвідчило відсутність належної доктринальної основи, наявність широкого спектра проблем теоретичного та практичного характеру. Позитивними зрушеннями на зазначеному шляху є модернізація національного законодавства України, підвищення політичної та правової свідомості, правової культури виборців та інших суб'єктів виборчого процесу, належне його інформаційне забезпечення. **Висновки.** Правову основу чинних гарантій права обирати та бути обраним до органів державної влади й органів місцевого самоврядування, їх різних видів і форм здійснення становлять Конституція України, Виборчий кодекс України 2019 року та інші нормативно-правові акти України. Ідеологічні гарантії, як правило, належать до загальносоціальних, поряд з політичними, економічними, а також нормативно-правовими, інституційними тощо. Слід акцентувати на визначальній ролі та значенні цього виду гарантій для розвитку виборчого права, належного функціонування виборчої системи України, становлення політично свідомих, патріотичних і відповідальних громадян, підвищення кваліфікації та професіоналізму посадових осіб, уповноважених здійснювати підготовку та проведення відповідних виборів, офіційних спостерігачів, недопущення фальсифікації результатів волевиявлення тощо. Це зумовлює активне дослідження окреслених напрямів, постійну увагу науковців і практиків, громадськості.*

Ключові слова: вибори; право обирати; право бути обраним; Виборчий кодекс України; конституційні гарантії; ідеологічні гарантії; правосвідомість; правова культура.

Вступ

Тривалим є шлях становлення виборчої системи України, що супроводжувався численними змінами національного законодавства, пошуком оптимальної моделі виборчої системи ще з початку 90-х років ХХ ст. Її належне законодавче забезпечення та правозастосовна практика є важливими з огляду на феноменологічну політико-правову природу виборів як форми прямого народовладдя, передбаченої конституційними та іншими законодавчими актами більшості сучасних держав.

За Конституцією України, відповідно до загальновизначених міжнародно-правових стандартів, визначено право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати та бути обраними до органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Останні є основоположними, найпоширенішими та дієвими формами участі громадян України в управлінні державними справами. Вибори, спільно з іншими демократичними правовими інститутами, дозволяють народу виступати реальним джерелом влади, визначати своїх представників і наділяти їх

мандатом на здійснення його суверенних прав, а також громадянському суспільству – контролювати державу, її органи та посадових осіб.

Водночас слід зауважити, що важливим є не лише правове регулювання, а й створення відповідних умов та інструментів, що забезпечують фактичну можливість здійснення досліджуваного права в повному обсязі. У цьому контексті постає низка чинників і факторів, що впливають на активність виборців, свідомий політичний вибір, політико-правову культуру учасників виборчого процесу, інформаційне забезпечення виборів.

Аналіз вітчизняних джерел переважно в галузі конституційного права України, рідше – у державному управлінні, політології та соціології, засвідчує наявність уваги сучасних дослідників до проблематики виборчого права та виборчого процесу, гарантій права обирати та бути обраним до органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Ці питання вивчали такі вчені: О. Богашова, В. Боняк, В. Букач, Л. Гудзь, М. Гультай, М. Гуренко, Т. Заворотченко, Н. Камінська, В. Камп, Ю. Ключковський, М. Козюбра, О. Константиї, В. Кравченко, А. Магера, І. Магновський, Р. Максакова,

О. Марцеляк, Л. Медвідь, В. Нестерович, І. Панкевич, В. Саркісян, А. Селіванов, М. Ставнічук, В. Федоренко, В. Шаповал та ін.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є здійснення аналізу системи гарантій права обирати та бути обраним до органів державної влади й органів місцевого самоврядування, акцентуючи на чинних ідеологічних гарантіях, їх значенні для розвитку виборчого права, належного функціонування виборчої системи України.

Виклад основного матеріалу

Окрім конституційно-правової регламентації гарантій права обирати та бути обраним до органів публічної влади в Україні, слід зазначити, що їх втілено й у низку нормативно-правових актів іншого рівня. Так, Виборчий кодекс України відповідно до Конституції України визначає гарантії права громадян на участь у виборах, регулює підготовку та проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, сільських, селищних, міських, районних у містах рад, сільських, селищних, міських голів.

Доволі різноманітними є підходи сучасних дослідників до визначення та розуміння гарантій прав і свобод людини та громадянина, їх системи та класифікації, розкриття особливостей окремих видів. Існує позиція, згідно з якою гарантії пов'язують із категорією «забезпечення». Так, окремі автори забезпеченням конституційних прав і свобод громадян вважають систему гарантій, тобто систему загальних умов і спеціальних (юридичних) засобів, що забезпечують їхню правомірну реалізацію, а в деяких випадках – і охорону (Tertyshnyk, 2002, p. 169).

Так, М. М. Гуренко зазначає, що гарантування прав і свобод людини та громадянина з боку держави є законодавчо визначеною системою засобів, які застосовуються у двох площинах: до порушення прав і свобод, тобто засоби охорони, і ті, які сприяють нормальному процесу реалізації прав і свобод. До них належать дії, спрямовані на запобігання порушенню прав і свобод, на ліквідацію причин, які їх породжують, й усунення перешкод (які не містять у собі ознак правопорушення); активні дії суб'єктів з метою поновлення порушеного права, припинення протизаконних дій як перешкоди реалізації конкретного права (Hurenko, 2002).

Доволі широким є підхід, визначений К. Бабенком, за яким у методологічному плані конституційні гарантії демократизму політичного режиму в Україні можуть бути розглянуті принаймні у двох аспектах: а) як фактологічно-інституційні

гарантії формування та функціонування демократичного політичного режиму; б) як регулятивні гарантії незмінності типу політичного режиму в процесі його природної еволюції та внутрішніх видозмін. Якщо перша група гарантій чітко й однозначно фіксована в чинній Конституції України, відображена у висновках Венеціанської комісії, то стосовно другої групи гарантій очевидний її прогресивний характер і політична реформа зумовили політико-правовий дискурс й актуалізацію «порушення принципу поділу державної влади», «війну повноважень» й «узурпацію влади» (Babenko).

У будь-якому випадку важливо акцентувати на проблемі забезпечення демократизму політичного режиму, гарантуванні його незмінності. На наш погляд, власне високий рівень політичної свідомості та культури відповідних посадових і службових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування цьому сприятиме. Це дозволить не лише консолідувати різні політичні сили, але й забезпечити стабільність майбутнього розвитку політичного режиму в Україні, демократичних правових інститутів, зокрема й інституту виборів.

Науковець Р. Князевич визначає гарантії виборів Президента України як систему засобів, за допомогою яких Конституція та закони України встановлюють порядок організації та проведення виборів Президента України і забезпечують його охорону, а в разі порушення встановленого порядку виборів Президента України відновлюють їх конституційність і законність. Автор класифікує гарантії виборів Президента України на національні та міжнародно-правові, причому до першої групи відносить загальносоціальні, організаційно-правові та нормативно-правові гарантії. Пріоритетним видом міжнародно-правових гарантій у сфері виборів Президента України є міжнародне спостереження за їх організацією та проведенням. Причому політичні права під час виборів Президента України, а саме – право на участь у контролі за виборами – мають не тільки громадяни України, але й іноземці, причому як представники зарубіжних країн, так і міжнародні організації (Kniazevych, 2002).

Можна погодитися з такою позицією, однак гарантії, які виокремив Р. Князевич, потребують доповнення деякими іншими видами, зокрема, ідеологічними.

Водночас А. Грабильніков зауважив, що організаційно-правові гарантії права громадян України брати участь в управлінні державними справами можна класифікувати за їх загальносоціальними функціями. За цим критерієм вони поділяються на організаційно-політичні, організаційно-економічні, організаційно-соціальні, організаційно-культурні, організаційно-ідеологічні й організаційно-технічні (Hrabylnikov, 2011).

З огляду на мету нашого дослідження, акцентуємо саме на організаційно-ідеологічних гарантіях. Так, вони становлять комплекс заходів організаційного характеру, спрямованих на формування в громадян України ідеології побудови демократичної, правової, соціальної держави, ідеології широкого залучення до управління державними справами, участі у здійсненні народо-владдя. Це, наприклад, розробка Центральною виборчою комісією Концепції підвищення правової культури учасників виборчого процесу та референдумів в Україні, затвердження Кабінетом Міністрів України заходів щодо її реалізації.

Однак не слід заперечувати проти відокремлення як організаційних, так й ідеологічних гарантій права обирати та бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Дослідник О. Стаднік розглядає дві основні групи гарантій виборчих прав: загальні або загальносоціальні (політичні, ідеологічні, економічні), а також нормативно-правові, які випливають з чинних нормативно-правових актів, об'єктивного виборчого права, що врегульовують виборчий процес в Україні. Він зазначає вагоме значення у забезпеченні реалізації виборчих прав політичних партій, які безпосередньо сприяють формуванню та вираженню політичної волі громадян (Stadnik, 2010).

Так, до ідеологічних гарантій належать: система закріплених державою духовних цінностей, загальна та правова культура суспільства, його членів, свідомість населення, національна свідомість і зрілість громадян, демократичні традиції та менталітет українського народу, належне інформаційне забезпечення членів суспільства, відповідний рівень суспільної та індивідуальної правосвідомості; культурні, національні й місцеві традиції та звичаї, спрямовані на формування демократичної, правової держави, у якій буде створено та забезпечено необхідні умови для реалізації суб'єктами виборчого процесу своїх прав. До цих гарантій належать також діяльність держави, її органів і службових осіб, а також органів місцевого самоврядування та суспільства й правової освіти населення, що сприяє комплексній участі кожної людини в прийнятті можливих державних рішень (Stadnik, 2010).

Вагоме місце в системі ідеологічних гарантій посідає правосвідомість, що становить сукупність поглядів, ідей, які визначають ставлення особи до держави, права, законності, правосуддя, формують їхнє уявлення про те, що є правомірним, а що ні. Правосвідомість як гарантія реалізації виборчого права виражає їхнє ставлення до реалізації своїх суб'єктивних прав і виконання ними своїх обов'язків, визначених у відповідних нормативно-правових актах. Правова культура учасників виборчого процесу та референдумів, як зазначено

в науковій літературі, формується двома шляхами – теоретичним і практичним, тобто через засвоєння та усвідомлення нагромаджених суспільством знань з питань виборів і референдумів, законодавства, що їх регулює, через безпосередню їхню участь у виборчому процесі як виборців, організаторів виборів, кандидатів, їхніх довірених осіб, уповноважених осіб політичних партій, офіційних спостерігачів тощо.

У забезпеченні виборчих прав слід акцентувати на ролі виборчих комісій. Так, їхні члени повинні мати високий рівень правової культури в процесі здійснення організаційних заходів щодо підготовки й проведення виборів. Також варто пам'ятати про значення засобів масової інформації (далі – ЗМІ), завдяки яким виборці отримують інформацію щодо організації та проведення виборів. Ці та інші канали проводять пропагандистсько-роз'яснювальну роботу стосовно підвищення рівня знань й уявлень, правової культури виборців як суб'єктів виборчого процесу.

Фактично ЗМІ віддзеркалюють громадську свідомість суспільства, є своєрідним провідником соціальних і політичних змін, сприяють вільній конкуренції політичних поглядів, ідей, уподобань, а також забезпечують неупереджене й виважене висвітлення подій виборчого процесу.

Загалом повноцінна реалізація виборчих прав є можливою, якщо суб'єкт виборчого процесу має високий рівень правової та політичної культури, неухильного дотримання положень виборчого законодавства.

Так, у Виборчому кодексі України регламентовано основні засади інформаційного забезпечення виборів. Відповідно до ст. 47: «Виборцям, зокрема з порушеннями зору та слуху, забезпечується можливість доступу до різнобічної, об'єктивної та неупередженої інформації, потрібної для здійснення усвідомленого вільного вибору».

Водночас акцентовано на відповідному рівні правової свідомості членів виборчої комісії. Йдеться про положення ст. 38 згаданого документа в контексті змісту присяги члена комісії, яку він складає на першому засіданні виборчої комісії, у якому він бере участь, і в обов'язковому порядку ознайомлюється зі змістом ч. 3–6 цієї статті:

«Я, (прізвище, ім'я та по батькові), беручи на себе повноваження члена виборчої комісії та усвідомлюючи свою високу відповідальність перед Українським народом, присягаю додержуватися Конституції та законів України, чесно і сумлінно виконувати свої обов'язки, виходячи з принципів верховенства права, законності, об'єктивності та неупередженості, забезпечувати реалізацію і захист виборчих прав громадян України».

Очевидним є певний прогрес у діяльності Центральної виборчої комісії (далі – ЦВК) щодо підвищення електоральної культури. Йдеться про:

– удосконалення нормативно-правового забезпечення виборів і референдумів;

– методичне забезпечення виборів і референдумів, реалізацію програм (концепцій, заходів) щодо підвищення правової культури учасників виборчого процесу та референдумів, надання інформації щодо їх реалізації;

– організаційні заходи з питань підвищення правової культури учасників виборчого процесу та референдумів (проведення конференцій, навчальних семінарів-нарад, круглих столів, випуск інформаційних і навчальних матеріалів тощо) ("Vybyory Prezydenta", 2019). Слід згадати й такий позитивний факт, як підготовка інформаційних матеріалів про зарубіжний досвід щодо підвищення правової культури учасників виборчого процесу та процесу референдуму в Україні; наукових статей, інтерв'ю, пресрелізів ЦВК тощо.

Українцям важливими є ідеологічні гарантії права обирати та бути обраним до органів державної влади й органів місцевого самоврядування поряд з іншими гарантіями прав і свобод людини та громадянина під час передвиборної агітації. З огляду на матеріали аналітичного звіту, під час чергових виборів Президента 31 березня 2019 року надзвичайно гостро постало питання проведення дебатів. Відповідно до ст. 62 Закону України «Про вибори Президента України» та Положення про порядок проведення Національною суспільною телерадіокомпанією України передвиборних теледебатів між кандидатами на пост Президента України, включеними до виборчого бюлетеня для повторного голосування, Національна суспільна телерадіокомпанія України має організувати проведення відповідних теледебатів. Кандидати на пост Президента України скористалися своїм правом проведення передвиборної агітації у формі дебатів (п. 3 ч. 1, 7 ст. 58 Закону), унаслідок чого 19 квітня 2019 року за кошти виборчого фонду кандидатів відбулися дебати на Національному спортивному комплексі «Олімпійський» (м. Київ).

Модифікація єдиної інформаційно-аналітичної системи «Вибори» (ЄІАС «ВИБОРИ») 2019 року уможливила оприлюднення у форматі відкритих даних результатів виборів Президента України, адрес окружних і дільничних виборчих комісій, меж виборчих округів, фінансових звітів про використання коштів виборчих фондів кандидатів на пост Президента України, інші доопрацювання з використанням досвіду попередніх виборчих кампаній ("Vybyory Prezydenta", 2019).

ЦВК надала дозвіл мати офіційних спостерігачів під час чергових виборів Президента України 31 березня 2019 року 139 громадським

організаціям, на противагу 10 на позачергових виборах Президента України 25 травня 2014 року. З метою підвищення прозорості виборчого процесу, рівня довіри міжнародної спільноти до результатів чергових виборів Президента України 2019 року ЦВК для спостереження за перебігом виборчого процесу зареєструвала 2344 міжнародних офіційних спостерігачів, з них 187 – від іноземних держав і 2157 – від міжнародних організацій. Спостереження за повторним голосуванням 21 квітня 2019 року з чергових виборів Президента України 31 березня 2019 року здійснювали 2700 міжнародних офіційних спостерігачів, з них 215 – від іноземних держав і 2485 – від міжнародних організацій. Також ЦВК на зазначених виборах акредитувала 1 149 представників від 192 засобів масової інформації. За даними ЄІАС «Вибори», окружні виборчі комісії для спостереження за перебігом виборів зареєстрували понад 320 тисяч офіційних спостерігачів, з них понад 200 тисяч – офіційні спостерігачі від кандидатів на пост Президента України, понад 23 тисячі – від політичних партій, які висунули кандидатів на пост Президента України, близько 95 тисяч – від громадських організацій ("Vybyory Prezydenta", 2019).

Як бачимо, численне представництво спостерігачів, представників ЗМІ, спільно з виборцями та іншими учасниками виборчого процесу демонструє не лише рівень їх компетентності, а й політичної та правової свідомості, свідомої участі, прозорої діяльності та різних форм контролю.

У наукових джерелах останніх років концептуалізуються питання конституційно-правових засад громадського контролю за виборами, що отримало досить ґрунтовне вивчення крізь призму філософського та соціального підходів. Підґрунтям філософського підходу до дослідження конституційно-правових засад громадського контролю за виборами є прагнення глибинного осмислення цього виду діяльності шляхом розкриття сенсу, встановлення цінності та визначення місця й значення громадського контролю за виборами в системі демократичного правління під час проведення виборів. Соціальний теоретичний підхід до дослідження конституційно-правових засад громадського контролю за виборами ґрунтується на здатності громадянського суспільства бути тією силою, яка спроможна організуватися для громадського контролю за виборами та, за потреби, протистояти різного роду перешкодам і викликам під час його здійснення (Sarkisian, 2019; Nesterovych, 2019).

Як зазначають дослідники, складний формат політичних відносин (а виборчі кампанії є саме такими) – це найсприятливіший ґрунт для формування стереотипів викривленої політичної правосвідомості та сприйняття людьми всіляких утопій, ілюзій про майбутнє життя суспільства та

перспективи політики. Для укорінення політичних міфів застосовують різні технології маніпулювання свідомістю людей (як грубі, нав'язливі, так і достатньо тонкі, рафіновані): гіперболізація значущості персони чи певної події; упродовження метафор у мову політики (наприклад, «спокійний як Сфінкс», «мудрий що Соломон»); підтасування фактів, поширення неправди й клевети; замовчування неугодної інформації, оприлюднення напівправди; наклеювання образливих ярликів тощо. Історія вкотре доводить, що навіть цільове руйнування колишніх, віджитих міфів не призводить до неминучої перемоги раціонального в мисленні людини, переважно там творяться нові міфи та герої, про яких PR команди майже всіх політичних сил розповсюджують міфологічні сюжети як про «беззавітно щирих, самовідданих борців за демократію, громадські інтереси й права людини» в періоди передвиборчих баталій (Herasina, 2007).

Тому постає одне з ключових завдань: якими мають бути свідомі виборці та інші учасники виборчого процесу? Йдеться насамперед про їхні компетенції задля здійснення свідомого політичного вибору. Безперечно, погоджуємося з тим, що учасник виборчого процесу має розуміти українську мову, щоб отримати всю необхідну інформацію; розуміти повноваження, які отримує обрана особа на посаді, тобто, як мінімум, знати Конституцію; мати знання з основ економіки, щоб бути компетентним з питань виконання обіцянок, які дають політики; знати, які політичні рішення приймали попередньо, щоб не повторювати помилки. Серед інших характеристик – патріотизм, здатність виборця працювати з інформацією, критичне мислення, невразливість до маніпуляцій, що є особливо важливим в умовах інформаційної війни тощо. Чи гарантує наявність таких компетенцій досягнення певного віку, отримання диплома про вищу освіту? Очевидно, що в умовах сьогодення – ні, але в Україні дуже багато громадян, які мають перелічені компетенції, які свідомо беруть участь у виборах не на емоціях, а на глибокому аналізі політичної програми, досвіду того чи іншого кандидата та його здобутків. Такими виборцями значно важче маніпулювати, тому країна отримує справжні реформи, стрімкий розвиток (Sinchenko; Kovryzhenko).

Як зазначає В. Середя, сучасні тенденції розвитку українського суспільства висунули на передній план громадського життя проблему громадянськості як якості суспільства, так і якості особистості. Водночас іноді право вільно обирати та бути обраним як одне з пріоритетних прав українських громадян, гарантованих Конституцією, зазвичай більшість українців сприймають як декларативне, оскільки виборці впродовж років переважно схильні до думки, що від їхнього волевиявлення нічого не залежить. Виборці,

особливо молоді, точніше – передусім молоді, переконливо заявляють, що їм немає серед кого обирати та від них насправді нічого не залежить. Із розвитком демократичних процесів в Україні байдужість молоді до участі в державотворенні з року в рік стає все прикметнішою. Відтак актуальним нині є питання аналізу окремих чинників, які впливають на формування громадянської свідомості молодих виборців, зокрема громадянського виховання та державної молодіжної політики (Sereda).

Звісно, як і свідомість громадян, помітно змінюється ситуація в політико-правовому полі України. Важливими є скоординовані й ефективні дії уповноважених органів і посадових осіб держави, взаємодія з громадськістю, спрямована на позитивні зрушення у зазначеному напрямі, підвищення правової культури населення, відповідних посадових і службових осіб, які беруть участь у підготовці та проведенні виборів, навчанні членів виборчих комісій, інших суб'єктів виборчого процесу; реалізація просвітніх проєктів і програм, організація та проведення інформаційних кампаній, спрямованих на роз'яснення виборчих прав громадян, положень виборчого законодавства та особливостей виборчого процесу; сприяння організації експериментів і пілотних проєктів під час виборчого процесу.

Водночас перспективними напрямками подальших досліджень у цьому аспекті є, пов'язані з попередженням та протидією негативним явищам у процесі реалізації ідеологічних та інших гарантій права обирати та бути обраним до органів державної влади й органів місцевого самоврядування, зважаючи на їх значення для розвитку виборчого права, належне функціонування виборчої системи України, вирішення виборчих спорів (Kaminska, 2020; Bukach, Kaminska, & Medvid, 2021; Oliinyuk, 2018; Tytko, Smokovych, Chernenchenko, & Stremenovskyi, 2020), доцільність призначення виборчих омбудсменів, запобігання будь-яким формам дискримінації під час виборів, організація експериментів і пілотних проєктів під час виборчого процесу, проведення незалежних соціологічних досліджень і моніторингів тощо.

Підтвердженням цього є положення Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року. Так, однією з її стратегічних цілей є забезпечення з огляду на міжнародні, зокрема європейські стандарти права громадян вільно обирати та бути обраними до органів державної влади й органів місцевого самоврядування. З-поміж завдань, спрямованих на досягнення цієї мети, виокремлено такі: забезпечити безперешкодну участь у виборчому процесі осіб з інвалідністю; створити умови для запровадження електронної демократії; удосконалити механізми взаємодії інститутів громадянського суспільства та

органів державної влади, органів місцевого самоврядування. Таким чином, виборчий процес має стати доступним та інклюзивним ("Ukaz Prezydenta", 2021).

Наукова новизна

Вивчення ідеологічних гарантій права обирати та бути обраним до органів державної влади й органів місцевого самоврядування засвідчило відсутність належної доктринальної бази, наявність широкого спектра проблем теоретичного й практичного характеру. Позитивними зрушеннями на зазначеному шляху є модернізація національного законодавства України, підвищення політичної та правової свідомості, правової культури виборців та інших суб'єктів виборчого процесу, належне його інформаційне забезпечення.

Висновки

Попри те, що за ст. 38 Основного Закону України регламентовано право громадян брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, право вільно обирати й бути обраними до органів державної влади й органів місцевого самовряду-

вання, практично відсутні ґрунтовні дослідження ідеологічних гарантій їхнього забезпечення.

Конституція України, Виборчий кодекс України 2019 року та інші нормативно-правові акти України становлять правову основу чинних гарантій права обирати та бути обраним до органів державної влади й органів місцевого самоврядування, їх різних видів і форм здійснення. Ідеологічні гарантії, як правило, належать до загальносоціальних гарантій поряд з політичними, економічними, а також нормативно-правовими, інституційними тощо.

Слід акцентувати на визначальній ролі та значенні цього виду гарантій для розвитку виборчого права, належного функціонування виборчої системи України, становлення політично свідомих, патріотичних і відповідальних громадян, підвищення кваліфікації та професіоналізму посадових осіб, уповноважених здійснювати підготовку та проведення відповідних виборів, офіційних спостерігачів, недопущення фальсифікації результатів волевиявлення тощо. Це зумовлює активне дослідження окреслених напрямів, підвищену увагу науковців і практиків, громадськості.

REFERENCES

- Babenko, K.A. *Konstytutsiini harantii demokratsizmu politychnoho rezhymu v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Constitutional guarantees of democracy of the political regime in Ukraine: current state and prospects of development]*. Retrieved from <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/429-konstitutsiini-garantiji-demokratizmu-politychnogo-rezhimu-v-ukrajini-suchasnij-stan-ta-perspektyvi-rozvytku.html> [in Ukrainian].
- Bukach, V., Kaminska, N., & Medvid, L. (2021). *Institutsiini harantii konstytutsiinykh politychnykh prav i svobod liudyny ta hromadianyna v Ukraini [Institutional Guarantees of Constitutional Political Rights and Freedoms of Persons and Citizens in Ukraine]*. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Law Magazine of the National Academy of Internal Affairs*, 1(21), 39-46. doi: <https://doi.org/10.33270/04212101.39> [in Ukrainian].
- Herasina, L.M. (2007). *Kultura politychnoho vyboru yak element pravosvidomosti hromadian [The culture of political choice as an element of legal awareness of citizens]*. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia, State building and local self-government*, 13, 17-24 [in Ukrainian].
- Hrabylnikov, A.V. (2011). *Orhanizatsiino-pravovi harantii konstytutsiinoho prava braty uchast v upravlinni derzhavnymy spravamy [Organizational and legal guarantees of the constitutional right to participate in the management of state affairs]*. Retrieved from http://apnl.dnu.in.ua/1_2011/7.pdf [in Ukrainian].
- Hurenko, M.M. (2002). *Rozvytok polityko-pravovoi dumky pro harantii prav ta svobod liudyny ta hromadianyna [Development of political and legal thought on guarantees of human and civil rights and freedoms]*. Kyiv: Lohos [in Ukrainian].
- Kaminska, N. (2020). *Verkhovenstvo prava yak vyznachalna konstytutsiina zasada vyrishennia vyborchykh sporiv (metodolohichni pidkhody) [Rule of law as a defining constitutional basis for resolving election disputes (methodological approaches)]*. *Filozofski ta metodolohichni problemy prava, Philosophical and methodological problems of law*, 2, 15-22. doi: <https://doi.org/10.33270/02202002.15> [in Ukrainian].
- Khavroniuk, M.I. (2003). *Konstytutsiia Ukrainy pro prava ta svobody liudyny i hromadianyna [Constitution of Ukraine on human and civil rights and freedoms]* (2nd ed., rev.). Kyiv: A.S.K. [in Ukrainian].
- Kniazevych, R.P. (2002). *Konstytutsiino-pravovi zasady vyboriv Prezydenta Ukrainy: problemy teorii i praktyky [Constitutional and legal principles of the election of the President of Ukraine: problems of theory and practice]*. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
- Kovryzhenko, D. *Rol TsVK u formuvanni hromadianskoi ta pravovoi svidomosti hromadian v konteksti prozorosti, pidzvutnosti ta dostupnosti [The role of the CEC in shaping the civic and legal consciousness of citizens in the context of transparency, accountability and accessibility]*. Retrieved from <https://parlament.org.ua/2004/12/20/rol-tsvk-u-formuvanni-gromadyanskoyi-t/> [in Ukrainian].
- Nesterovych, V.F. (2019). *Osoblyvosti provedennia vyboriv do orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini [Peculiarities of holding elections to local self-government bodies in Ukraine]*. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho*

- universytetu vnutrishnikh sprav im. E.O. Didorenka, Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs E.O. Didorenko*, 2(86), 52-68. doi: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.86.52-68> [in Ukrainian].
- Oliinyk, A.Yu. (2008). *Konstytutsiino-pravovyi mekhanizm zabezpechennia osnovnykh svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini [Constitutional freedoms of man and citizen and their provision in Ukraine]*. Kyiv: KNT; Dnipro: Lira LTD [in Ukrainian].
- Sarkisian, V. (2019). Konstytutsiino-pravove rehuliuвання hromadskoho kontroliu za vyboramy v Ukraini [Constitutional and legal regulation of public control over elections in Ukraine]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav im. E.O. Didorenka, Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs E.O. Didorenko*, 4, 56-66. doi: [10.33766/2524-0323.88.56-66](https://doi.org/10.33766/2524-0323.88.56-66) [in Ukrainian].
- Sereda, V. *Vplyv hromadianskoho vykhovannia na formuvannia pravovoi kultury molodykh vybortsiv [The influence of civic education on the formation of the legal culture of young voters]*. Retrieved from https://www.cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/2007_2_Visnik_Cvk.pdf [in Ukrainian].
- Sinchenko, D. *Retsepty proty populizmu, abo Yak otrymaty svidomoho vybortsia [Recipes Against Populism, or How to Get a Conscious Voter]*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/08/30/7224861/> [in Ukrainian].
- Stadnik, O.M. (2010). Zahalnosotsialni ta normatyvno-pravovi harantii realizatsii vyborchykh prav [All-social and regulatory guarantees of salutary rights]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava, The magazine of the University of Law*, 3, 77-81 [in Ukrainian].
- Tertyshnyk, V.M. (2002). *Yarantii istyny ta zakhystu prav i svobod liudyny v kryminalnomu protsesi [Guarantees of truth and protection of human rights and freedoms in criminal proceedings]*. Dnipropetrovsk: Dnipropetr. yuryd. akad. [in Ukrainian].
- Tytko, A., Smokovych, M., Chernenchenko, O., & Stremenovskiy, S. (2020). Nepotism, favoritism and cronyism as a source of conflict of interest: corruption or not? *Amazonia Investiga*, 9(29), 163-169. doi: <http://dx.doi.org/10.34069/AI/2020.29.05.19>.
- Ukaz Prezydenta Ukrainy "Natsionalna stratehiia u sferi prav liudyny": vid 24 berez. 2021 r. No. 119/2021 [Decree of the President of Ukraine "National Strategy in the Sphere of Human Rights" from March 24, 2021, No. 119/2021]. (n.d.). www.president.gov.ua. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537> [in Ukrainian].
- Vybory Prezydenta Ukrainy 31 berez. 2019 r. [Election of the President of Ukraine from March 31, 2019]. (n.d.). www.cvk.gov.ua. Retrieved from <https://www.cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/2019-VPU-ua-Analytical-report.pdf> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бабенко К. А. Конституційні гарантії демократизму політичного режиму в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. URL: <https://gaas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/429-konstitutsijni-garantiji-demokratizmu-politichnogo-rezhimu-v-ukrajini-suchasnij-stand-ta-perspektivi-rozvitku.html>
- Букач В., Камінська Н., Медвідь Л. Інституційні гарантії конституційних політичних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1 (21). С. 39–46. doi: <https://doi.org/10.33270/04212101.39>.
- Герасіна Л. М. Культура політичного вибору як елемент правосвідомості громадян. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2007. Вип. 13. С. 17–24.
- Грабильников А. В. Організаційно-правові гарантії конституційного права брати участь в управлінні державними справами. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2011/7.pdf.
- Гуренко М. М. Розвиток політико-правової думки про гарантії прав та свобод людини та громадянина: монографія. Київ : Логос, 2002. 252 с.
- Камінська Н. Верховенство права як визначальна конституційна засада вирішення виборчих спорів (методологічні підходи). *Філософські та методологічні проблеми права*. 2020. № 2. С. 15–22. doi: <https://doi.org/10.33270/02202002.15>.
- Конституція України про права та свободи людини і громадянина : навч. посіб. / авт.-уклад. М. І. Хавронюк. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : А.С.К., 2003. 384 с.
- Князевич Р. П. Конституційно-правові засади виборів Президента України: проблеми теорії і практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.0.02. Одеса, 2002. 18 с.
- Ковриженко Д. Роль ЦВК у формуванні громадянської та правової свідомості громадян в контексті прозорості, підзвітності та доступності. URL: <https://parlament.org.ua/2004/12/20/rol-tsvk-u-formuvanni-gromadyanskoji-t/>.
- Нестерович В. Ф. Особливості проведення виборів до органів місцевого самоврядування в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. № 2 (86). С. 52–68. doi: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.86.52-68>.
- Олійник А. Ю. Конституційні свободи людини і громадянина та їх забезпечення в Україні : монографія. Київ : КНУТД ; Дніпро : Ліра ЛДТД, 2018. 346 с.
- Саркісян В. Конституційно-правове регулювання громадського контролю за виборами в Україні. *Науковий вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. № 4. С. 56–66. doi: [10.33766/2524-0323.88.56-66](https://doi.org/10.33766/2524-0323.88.56-66).
- Середа В. Вплив громадянського виховання на формування правової культури молодих виборців. URL: https://www.cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/2007_2_Visnik_Cvk.pdf.
- Сінченко Д. Рецепти проти популізму, або Як отримати свідомого виборця. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/08/30/7224861/>.

- Стаднік О. М. Загальносоціальні та нормативно-правові гарантії реалізації виборчих прав. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 3. С. 77–81.
- Тертишник В. М. Гарантії істини та захисту прав і свобод людини в кримінальному процесі : монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетр. юрид. акад. МВС України, 2002. 432 с.
- Тутко А., Smokovych M., Chernenhenko O., Stremenovskiy S. Nepotism, favoritism and cronyism as a source of conflict of interest: corruption or not? *Amazonia Investiga*. 2020. No. 9 (29). P. 163–169. doi: <http://dx.doi.org/10.34069/AI/2020.29.05.19>.
- Національна стратегія у сфері прав людини : Указ Президента України від 24 берез. 2021 р. № 119/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537>.
- Вибори Президента України 31 берез. 2019 р. URL: <https://www.cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/2019-VPU-ua-Analytical-report.pdf>.

Стаття надійшла до редколегії 19.02.2010

Didenko O. – Postgraduate Student of the Department of Constitutional Law and Human Rights of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2279-947X>

Ideological Guarantees of the Right to Vote and to be Elected to Public Authorities: Questions of Theory and Practice

The purpose of this article is to analyze the system of guarantees of the right to elect and be elected to public authorities and local governments, primarily by emphasizing the existing ideological guarantees. From this follows a number of tasks, namely – on the basis of doctrinal analysis to reveal approaches to the separation of ideological guarantees in the system of existing guarantees of human and civil rights and freedoms; to single out their features, based on the provisions of key regulations of Ukraine in this area; to determine their role and significance for the development of suffrage, proper functioning of the electoral system of Ukraine. The methodological basis of the article is a set of existing various methodological approaches and actual research methods. The main ones are: dialectical, anthropological, axiological, historical, comparative law, system-structural, hermeneutic, sociological and other methods. Scientific novelty. The study of ideological guarantees of the right to elect and be elected to public authorities and local governments showed the lack of a proper doctrinal basis, the presence of a wide range of problems of theoretical and practical nature. Positive changes on this path are the modernization of the national legislation of Ukraine, raising political and legal awareness, legal culture of voters and other subjects of the election process, its proper information support. Conclusions. The legal basis of the existing guarantees of the right to elect and be elected to public authorities and local governments, their various types and forms of implementation are the Constitution of Ukraine, the Electoral Code of Ukraine 2019 and other regulations of Ukraine. Ideological guarantees, as a rule, belong to general social guarantees, along with political, economic, as well as normative-legal, institutional, etc. It should be noted the decisive role and importance of this type of guarantees for the development of suffrage, the proper functioning of the electoral system of Ukraine, the formation of politically conscious, patriotic and responsible citizens, training and professionalism of officials authorized to prepare and conduct relevant elections, official observers, fraud prevention. expression of will, etc. This leads to a longer active study of the outlined areas, the constant attention of scientists and practitioners, the public.

Keywords: elections; right to vote; right to be elected; Electoral Code of Ukraine; constitutional guarantees; ideological guarantees; legal awareness; legal culture.